

Rozvrh práce soudu a právo na zákonného soudce¹

JUDr. VLADISLAV VNEK, Ph.D.

Katedra ústavního a evropského práva, Fakulta právnická,
Západočeská univerzita v Plzni

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.793-797>

Klíčová slova:

zákoný soudce, rozvrh práce, základní práva, příslušnost, soud

Úvodem k právu na zákonného soudce

Právo na zákonného soudce je na ústavní úrovni garantováno především čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), podle kterého platí, že *Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.* Zákoný soudce, resp. právo na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny, představuje taktéž systémovou pojistku,² a to především pojistku proti tzv. kabinetní či sekretariátní justici,³ ve kterém by bylo možné ovlivnit rozhodnutí účelovým výběrem soudů a soudců. Právo na zákonného soudce taktéž judikatury i literatura chápe jako součást soudcovské nezávislosti.^{4,5}

¹ Příspěvek byl zpracován v rámci projektu Západočeské univerzity v Plzni s č. SGS-2022-020: Aktuální impulsy k reformě tradiční koncepce ochrany právního státu, suverenity a bezpečnosti v unijní i vnitrostátní aplikační praxi.

² KÜHN, Z. – KRATOCHVÍL, J. – KMEC, J. – KOSAŘ, D. a kolektiv. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář.* Praha: Leges, 2022, s. 1480.

³ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva.* Brno: Václav Klemm, 2011, s. 127.

⁴ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině.* 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1360.; shodně např. BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva.* Praha: Leges, 2016, s. 529–530.; FILIP, J. – SVATOŇ, J. *Státověda.* 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 272–273.

⁵ V literatuře civilního či trestního procesu se pak skupina těchto zásad (základních práv), mezi které se řadí i právo na zákonného soudce, označuje jako tzv. zásady organizace soudnictví. K tomu srov. MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces.* Praha:

Zákonným soudcem je pak takový soudce, který je v souladu se zákonem řádně ustanoven jako soudce u příslušného soudu k projednávání konkrétní záležitosti.⁶ Zákon samozřejmě nemůže přesně stanovovat, jaký konkrétní soudce má danou věc rozhodovat. Zákon v procesních předpisech stanovuje kritéria věcné, místní a funkční příslušnosti soudu. Konkrétní soudce pro konkrétní věc u daného příslušného (věcně, místně či funkčně) soudu je pak určen tzv. rozvrhem práce,⁷ který je zákonem zakotven. Základní právo na zákonného soudce (tj. příslušnost soudu a soudce) totiž není *samozřejmě vyčerpáno jen zákonným vymezením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu ani pouhým zákonným vymezením obsazení soudu, součástí základního práva na zákonného soudce je i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základě pravidel obsažených v rozvrhu práce soudů.*⁸

Zákonný soudce představuje především procesní garanci účastníka řízení, kterému je zaručeno, že nebude možné účelové přidělování konkrétních věcí konkrétnímu soudci.⁹ Je tedy nezbytné, aby *existovala jasná, transparentní a předvídatelná pravidla přístupná veřejnosti, určující uvnitř justice, kdo bude v rámci určitého soudu konkrétní věc rozhodovat a za jakých podmínek může dojít ke změně ve složení senátu nebo přerozdělení věci jinému než původně určenému soudci.*¹⁰ Do práva na zákonného soudce spadá i např. respektování tohoto práva ve vztahu k návrhu účastníka řízení na položení předběžné otázky SDEU ve smyslu ust. čl. 267 SFEU.¹¹ Jinými slovy řečeno, pokud soud svévolně nepoloží předběžnou otázku SDEU, poruší tím právo účastníka řízení na zákonného soudce.¹² Porušením práva na zákonného soudce, jakož i porušením soudcovské nezávislosti je pak i situace, pokud je výběr soudce možné ovlivnit

Leges, 2019, s. 59.; ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015.

⁶ GERLOCH, A. – HŘEBEJK, L. – ZOUBEK, V. a kolektiv. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 480.

⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 52.

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 29/01.

⁹ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1361.

¹⁰ MATES, P. – ŠEMÍK, K. Právo na zákonného soudce a vybraná práva soudce ve vztahu k rozvrhu práce. *Právní rozhledy*, 2022, č. 19, s. 664–669

¹¹ Podrobněji k řízení o předběžné otázku např. TOMÁŠEK, M. – ŠMEJKAL, V. a kol. *Smlouva o fungování EU. Smlouva o EU. Listina základních práv EU. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 913 a násl.

¹² Podle závěrů Ústavního soudu vyjádřených v nálezce sp. zn. II.ÚS 1009/08 ze dne 8. 1. 2009.; shodně WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 790.

tzv. interně, tj. ze strany samotného soudcovského stavu, typicky poté soudním funkcionářem nebo starším/řídícím předsedou senátu.¹³

Rozvrh práce je pak zakotven především v ust. § 41 zákona o soudech a soudcích, přičemž podle ust. § 41 zákona o soudech a soudcích platí, že rozdělení jednotlivých věcí, které mají být u soudu projednány a rozhodnuty, do soudních oddělení se řídí rozvrhem práce. Rozvrh práce vydává na období kalendářního roku předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou; rozvrh práce musí být vydán nejpozději do konce předchozího kalendářního roku. V průběhu kalendářního roku může předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou rozvrh práce změnit, jen jestliže to vyžaduje potřeba nového rozdělení prací u soudu. Vydaný rozvrh práce je veřejně přístupný; každý má právo do něho nahlížet a činit si z něj výpisy nebo opisy. Je-li rozvrh práce dotčen změnou, zveřejní se bez zbytečného odkladu změna i úplné znění rozvrhu práce po zpracování této změny. Rozvrh práce je tedy veřejně přístupným interním aktem soudu.¹⁴ Rozvrh práce musí současně *předem pamatovat na nejrůznější modelové situace – musí obsahovat předem daný algoritmus rozdělování nápadu, jehož dodržení lze zpětně ověřit. Tento předvídatelný algoritmus zároveň nesmí navrhovateli umožňovat načasování podání svého návrhu tak, aby dosáhl přidělení věci určitému soudci.*¹⁵

K právu na zákonného soudce a rozvrh práce v judikatuře

Zásadní judikatura Ústavního soudu k právu na zákonného soudce bylo utvářena již od počátku existence českého ústavního soudnictví, přičemž prvním zásadním nálezem byl nález sp. zn. III. ÚS 232/95 ze dne 22.2.1996, ve kterém Ústavní soud uzavřel, že *Podle své Ústavy je Česká republika – mimo jiné – právním státem, založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana; chránit tato práva a svobody přináležejí soudům, které ve výkonu soudní moci jsou nezávislé, přičemž soudce je ve svém rozhodování vázán zákonem. Tyto ústavně dané garance nezávislosti soudní moci, jakož i nestrannost jejího výkonu, je zvlášť zdůrazněna dalším ústavním příkazem, totiž, že nikdo nesmí být odňat svému*

¹³ Dle závěrů nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2769/15 ze dne 15. 6. 2016.

¹⁴ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1362.

¹⁵ PEKAŘOVÁ, L. Čl. 38. In: HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 11.

zákonnému soudci. Posléze zmíněný ústavní imperativ sluší pokládat za zcela nepominutelnou podmínku řádného výkonu té části veřejné moci, která soudům byla ústavně svěřena; ten totiž na jedné straně dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé pak představuje pro každého účastníka řízení stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných zásad (procesních pravidel) tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy, a aby byl vyloučen – pro různé důvody a rozličné účely – výběr soudů a soudců „ad hoc“. Na toto zásadní rozhodnutí navázal a rozvedl jej i v řadě dalších nálezů (např. sp. zn. I. ÚS 1922/09; I. ÚS 794/16; IV. ÚS 956/09; I. ÚS 109/11 či II. ÚS 2317/11).

Ústavní soud konkrétně ve smyslu práva na zákonného soudce a rozvrh práce konstatoval v jednom ze svých prvních nálezů (sp. zn. III. ÚS 293/98), že *Kromě procesních pravidel určování příslušnosti soudů a jejich obsazení jako garance proti možné svévoli je součástí základního práva na zákonného soudce i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základě pravidel obsažených v rozvrhu práce soudů. Mezi požadavky, jež vyplývají pro rozvrh práce z čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), patří dále předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu včetně zastupování pro účastníky řízení. Osoba soudce ve složení senátů musí tedy být jista předem, než návrh ve věci civilní, resp. obžaloba ve věci trestní dojde soudu. Obdobně v dalším z nálezů, že Součástí základního práva na zákonného soudce je i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základě pravidel obsažených v rozvrhu práce soudů (dle nálezu Ústavního soudu se sp. zn. II. ÚS 3213/10 ze dne 02.06.2011). Z další související judikatury Ústavního soudu lze připomenout závěry vyjádřené v nálezu sp. zn. I. ÚS 2769/15, že je součástí „základního práva na zákonného soudce i zásada přidělování soudní agendy a určení složení senátů na základě pravidel, obsažených v rozvrhu práce soudů“, jinými slovy „složení senátů [se] musí řídit předem stanovenými pravidly, určenými rozvrhem práce“. Z práva na zákonného soudce totiž vyplývá požadavek na „předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu, včetně zastupování, pro účastníky řízení“ [náleží sp. zn. III. ÚS 200/98 ze dne 17. 12. 1998 (N 155/12 SbNU 423)]. K totožným závěrům dospěl Ústavní soud i v řadě dalších rozhodnutí [viz např. náleží sp. zn. I. ÚS 93/99 ze dne 27. 9. 2005 (N 183/38 SbNU 463); náleží sp. zn. II. ÚS 1191/08 ze dne 14. 4. 2009 (N 85/53 SbNU 79), bod 23; náleží sp. zn. IV. ÚS 1302/10 ze dne 20. 4. 2011 (N 77/61 SbNU 239); nebo náleží sp. zn. II. ÚS 1589/13 ze dne 21. 1. 2015, body 33–35].*

Lze tedy uzavřít, že princip přidělování soudní agendy, určení obsazení soudů a složení senátů na základě pravidel obsažených v rozvrhu práce je nedílnou a imanentní součástí práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 Listiny základních práv a svobod.¹⁶

Závěrem

Právo na zákonného soudce je jedním ze zásadních garancí nezávislého a nestranného soudního rozhodování, jakož i garance rovného postavení jednotlivce před zákonem i soudem, přičemž z Listiny základních práv a svobod vyplývá jednoznačný požadavek, že pouze zákon může stanovit příslušnost soudu.¹⁷ Rozvrh práce je zásadním interním dokumentem, který je zákonem předpokládán, a který slouží k transparentnímu stanovení pravidel (umožňující zpětnou verifikaci dodržení těchto pravidel), podle kterých se určí konkrétní soudce (příp. soudní senát v konkrétním složení), jež bude v dané věci rozhodovat.

Abstract

Court schedule and the right to a statutory judge

The subject of the expert article was a consideration of the constitutional right to a statutory judge and the requirements for the so-called work schedule of the court, which ensures this fundamental right. The article is also based on current jurisprudence.

¹⁶ BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 529–530.

¹⁷ Tamtéž.